

Projekter vedkommende politien

Af Jørgen Mührmann-Lund

Blandt Danske Kancellis henlagte sager for året 1691 er et læg med påskriften "Relationer og Projecter, vedkommende Politien udi Danmark og Norge, dog mest Kiøbenhavn angaaende".¹ Det drejer sig om tre forarbejder til "den lille politiforordning" fra 1691, som Henrik Stevnsborg har døbt forløberen til "den store politiforordning" fra 1701.² Forordningen fra 1691 var en instruks til politimesteren i København og inddelte politiets opgaver i tolv emner, som går igen i forordning om politiets administration af 22. oktober 1701. De tre forarbejder fra 1691 er ikke omtalt i den hidtidige forskning, men er enestående kilder til magtkampene omkring skabelsen af den første selvstændige politimyndighed. Forarbejderne er vidnesbyrd om overgangen fra politi som et meget bredt og udefineret lovområde til en institution med et mere afgrænset ressortområde.

Tre projekter

De tre forarbejder er mærket henholdsvis som Litra A, B & C. Udkast A er med få undtagelser identisk med den endelige instruks for politimesteren i København, der blev udsendt den 5. september 1691.³ En notits angiver, at det er indgivet til kancelliet af Ole Rømer den 6. april samme år. Det kommer ikke som nogen overraskelse, at Rømer er forfatteren. Som hofmatematiker udarbejdede den berømte videnskabsmand fra Aarhus po-

1. Rigsarkivet, Danske Kancelli, henlagte sager 1690-91, No. 174, A, B & C. Relationer og Projecter, vedkommende Politien udi Danmark og Norge, dog mest Kiøbenhavn angaaende: Fr 5te tid.
2. Henrik Stevnsborg: *Politi 1682-2007*, Frederiksberg 2010, s. 17-18.
3. Instrux for Politimesteren af 5. Sept. 1691, i *Kjøbenhavns Diplomatarium VII*, s. 354-364. http://eremit.dk/ebog/kd/7/kd7_518.html

litiforordningen om ensartet mål og vægt fra 1683. Han var desuden teknisk konsulent i en række kommissioner, hvor han og den første politimester, Claus Rasch, moderniserede hovedstadens brolægning, offentlige belysning samt vand-, havne- og brandvæsenet. Den slags kommunale opgaver udgjorde en stor del af det tidlige politis ressortområde og forklarer, hvorfor en tekniker uden juridisk uddannelse kom til at få stor indflydelse på instruksen. Fra 1705 og frem til sin død i 1710 var han selv politimester og blandt andet pioner inden for efterforskning af forbrydelser.⁴

Desværre er forfatterne bag de to andre forslag ikke angivet. Tendensen i indholdet og forhistorien tyder dog på, at Københavns magistrat står bag udkast B, mens politimester Claus Rasch må være forfatteren til udkast C. I forhold til Rømers forslag begrænser det andet forslag nemlig politimesterens magt og underlægger ham bystyret, mens det tredje udvider hans myndighed i ekstrem grad og knytter ham til kongen. For at forstå de tendenser er det nødvendigt at beskrive forhistorien.

Forhistorien

I 1681 besluttede Christian 5 at udskille "alt hvis politien egentlig vedkommer" af Danske Lov. I stedet skulle en dertil nedsat politikommission udarbejde en særskilt politiordning. Ifølge forordet til Danske Lov skulle "justitien" i den nye lovbog nemlig gælde til evig tid, hvorimod "politien" bestod af "foranderlige love og anordninger", som "efter tidernes lejlighed een eller anden forandring kunne behøves". Denne definition af politiets genstand som det foranderlige i modsætning til den bestandige ret findes også i den franske statstænker Cardin Le Brets "De la souveraineté du roi" fra 1632.⁵ Som Inger Dübeck har vist, lykkedes det aldrig at udarbejde en komplet politiordning trods tilløb i 1691, 1711, 1771 og

4. Andreas Nissen: Ole Rømer. Et Mindeskift, København 1944, s. 68-82, 139-145. Per Friedrichsen & Chr. Gorm Tortzen (udg.): Ole Rømer. Korrespondance og afhandlinger sat et udvalg af dokumenter, København, 2001, s. 58-61. Dan Charly Christensen: "Rømer som strømer", Politihistorisk Selskabs Årsskrift 2006, s. 27-49.
5. Paolo Napoli: Naissance de la police moderne. Pouvoir, normes, société, Paris 2003, s. 46.

1819.⁶ Den første politikommission fik dog udarbejdet et imponerende antal enkeltforordninger. Ifølge kommissionens instruks skulle politiforordningerne forøge rigets og især hovedstadens "flor og velstand" ved at regulere priserne på fødevarer, lavenes privilegier, svende og tjenestefolks løn, luksusforbruget og ved at etablere et velordnet vej-, vand- og brandvæsen.⁷ Som Henning Koch og Henrik Stevnsborg har påvist, var "politien" del af enevældens merkantilistiske projekt. Derfor hørte politikommissionen under kommercekollegiet.⁸

Ifølge Danske Lov skulle købstædernes magistrater håndhæve den nye politioordning.⁹ Ifølge politikommissionens instruks skulle man i København på grund af magistratens størrelse udpege en borgmester og en rådmænd til den opgave og lade byfogden eksekvere dommene. Et forbillede kan have været Stockholm, der i 1672 havde fået en særlig politiborgmester.¹⁰ I politikommissionen rejste de fire repræsentanter for hovedstadens bystyre imidlertid indvending mod den model. Begrundelsen var, at hovedstaden bestod af mange jurisdiktioner, hvoraf magistraten kun havde myndighed i den borgerlige. Man foreslog derfor den 5. marts 1682, at politikommissionen fik domsmyndighed i politisager, da den bestod af repræsentanter fra de fleste jurisdiktioner. I stedet endte Christian 5 med den 12. december 1682 at udpege en af sine betroede mænd, Claus Rasch, til politimester for København. Inspirationen til skabelsen af politiet kan være kommet fra Frankrig, hvor Ludvig 14 havde udpeget en "lieutenant de police" for Paris i 1667. Titlen tyder dog på inspiration fra Nederlandene, hvor Ghent fik en "politiemeester" så tidligt som i 1658.¹¹

6. Inger Dübeck: ""alt hvis Politien egentlig vedkommer..". Forholdet mellem Danske Lov og den såkaldte politioordning", i Ditlev Tamm (red.): Danske og Norske Lov i 300 år, København 1983, s. 145-178.
7. Rigsarkivet, Danske Kancelli, kancelliekspeditioner gennem kongens eget kammer 1678-1690. 1680-81, 83, nr. 52. Instruktion og missive af 29/10 1681.
8. Henning Koch: "Politimyndighedens oprindelse", Historisk Tidsskrift 1982, s. 27-56. Henrik Stevnsborg: "Samfundets" og "statens" strafferetspleje. Lovgivning og praksis i københavnske prostitutionssager i slutningen af det 17. og begyndelsen af det 18. århundrede", Historisk tidsskrift 1982, s. 1-26.
9. Danske Lov 3-4-5.
10. Toomas Kotkas: Royal Police Ordinances in Early Modern Sweden. The Emergence of Voluntaristic Understanding of Law, Leiden 2014, s. 103-104.
11. Harald Deceulaer: "Implications of the street. Entitlements, duties and conflicts in neighbourhoods in Ghent (17th-18th centuries)", i Manon van der Heijden (red.): Serving the Urban community: The Rise of Public Facilities in the Low Countries, Amsterdam 2009, s. 194-216.

I 1683 bad den nye politimester om en instruks, men modtog kun nogle meget generelle retningslinjer. Han skulle holde gader og torve rene med indtægter fra skillingstolden og ellers se til, at alle politiforordninger blev efterlevet. Han fik ret til at opkræve bøder af alle "uanset rang og stand" og uden foregående dom eller rettergang. I København skulle magistraten skulle lade ham bruge de underfogeder, som hidtil havde håndhævet politiforordninger i hovedstaden. I købstæderne skulle byfogederne være hans fuldmægtige og året efter fik han også herreds- og birkefogederne på landet under sig. Kongen må have forudset samarbejdsproblemer, for politimesteren og magistraten fik ordre til at omgås "i god enighed og fortrolighed" og "flittig konferere med hinanden" om politisagerne.¹² I 1684 udnævntes Rasch desuden til borgmester for at integrere ham i magistraten.

De følgende år fik politimesteren stor indflydelse på indholdet af sit embede ved at bombardere kongen med forslag til "politens forbedring" i henhold til en derom udsendt forordning af 24. februar 1683. Dette fremgår af politikommissionens eneste bevarede kopibog for årene 1681-84. Han fik blandt andet ret til at foretage husundersøgelser og anholde løsgængere efter at have mødt modstand mod de former for magtanvendelse. Han fik dog ikke lov til at moderere bøder og uddele bøder for forseelser, der ikke var nævnt i forordningerne.¹³

Som Eigill Skall har påvist, blev tiden frem til 1691 præget af magtkampe mellem politimesteren og Københavns magistrat. Konflikten gjaldt især opsynet med lavene. I 1683 idømte rådstueretten en underfoged en bøde på 20 rd. for på politimesterens ordre, men uden magistratens vidende, at have assisteret snedkerlavet med at jage fuskere. I 1687 indsendte magistraten en lang klage over politimesteren til kongen. Et ønske om at få opsynet med lavene tilbage blev afvist, men en kommission fandt de andre klagepunkter rimelige. Som følge heraf fik Rasch påbud om at mødes på rådhuset med magistraten hver tirsdag. Hans betjente skulle fremover bære et skilt med Københavns våben. Politimesteren fik forbud mod at holde ret i sit hus og at anholde folk for justitsager som gæld, husleje, slagsmål og hor. Den type sager sorterede nemlig under de ordinære domstole, hvor bøderne tilfaldt byen eller kongen. Han

12. Instruks af 23. juni 1683 er gengivet i Koch 1982, s. 41-42.

13. Københavns Stadsarkiv, Politikommissionens kopibog 1681-84. Harald Jørgensen: Thi kendes for ret. Studier i de civile københavnske domstoles historie i perioden ca. 1660 til 1919, København 1980, s. 113.

fik også forbud mod at dispensere fra begravelsesforordningen, at opkræve stadepenge på torvene og selv sætte takster på brød, øl og kød. Tirsdagsmøderne udviklede sig til en politiret og der kom mere styr på politikorpset. Rasch var dog stadig tung at danse med. I 1690 omtales for første gang en underpolitiret kaldet politikammeret, som senere fik et lokale på rådhuset.¹⁴

Efter 1688 synes politikommissionens aktiviteter at være ophørt. I forbindelse med nedlæggelsen af kommercekollegiet fik Danske Kancelli den 7. februar 1691 ordre til at færdiggøre den ufærdige politiordning, som skulle gælde for begge riger. En vedlagt disposition med manglende emner viser bredden af politien som lovområde. Blandt emnerne er kornhandel, børnetugt, fiskeri, fængsler og tugthuse, sømærker, skoler, øksenhandel og lavsartikler for vinhandlere, bogbindere, pottemagere etc.¹⁵ Kancelliet synes dog at have opgivet dette projekt til fordel for at få udarbejdet en politimesterinstruks med et mere afgrænset ressortområde. I den forbindelse må man have indhentet forslag fra politieksperten Ole Rømer, Københavns magistrat og politimester Claus Rasch. I det følgende vil de tre projekter blive gennemgået i omvendt rækkefølge.

Det grænseløse politi

Udkast C, der formentlig er forfattet af politimesteren selv, er det mest omfattende og består af 107 sider med 47 paragraffer om politimesterens beføjelser og et tillæg med syv paragraffer om politibetjentes ansættelse og beføjelser. I margenen er en række kritiske bemærkninger skrevet med forskellig hånd i henholdsvis sort blæk og rød blyant. Noterne i sort ligner generalprokurør Niels Benzons håndskrift, men da vedkommende skriver, at han ikke forstår sig på statssager, kunne forfatteren også være fra Københavns magistrat. Forfatteren til de langt færre noter i rødt bruger franske udtryk og må ligeledes at være en lovkyndig embedsmand. I det følgende vil der blot blive refereret til kommentator 1 og kommentator 2.

14. Eigill Skall: "Københavns politi i støbeskeen 1683-91", Historiske Meddelelser om Københavns historie 1983, s. 29-54. Rigsarkivet, Danske Kancelli, indlæg til sjællandske tegnelser 1687, nr. 326. Forarbejder til reskript af 7. august 1687.

15. Dübeck 1983, s. 165-166. Rigsarkivet, Danske Kancelli, indlæg til sjællandske tegnelser 1691, nr. 29.

I forhold til Rømers forslag er dispositionen rodet og ligner mest en lang ønskeliste over beføjelser. Emnerne for paragrafferne er 1-4) Generelle beføjelser, 5) Fremmede religioner og helligdage, 6) Falsk mønt, guld og sølv, 7) Opsyn med handel og regnskaber, 8) Borgerskab, 9) Betlere, 10) Skandaler og ødselhed i husstandene, 11) Tyendesager, 12) Landeveje, 13) Skove, 14) Fængsler, 15) Vægt og mål, 16) Luksus ved højtider og i klædedragten, 17) Hasardspil og gøglere, 18) Værtshuse, 19) Maskeforbud, 20) Godkendelse af forslag til politiens forbedring i provinsen, 21) Opsyn med lavsmøder og -protokoller, 22) Fødevarer og håndværksarbejders kvalitet, 23) Torvehandel, 24) Havne og kanaler, 25-27) Administration og opkrævning af midler til politiens forbedring i hovedstaden, 28-30) Renovation og pestbekæmpelse, 31) Byggetilsyn, 32) Rendestene og vandvæsen, 33-35) Gadelygter og vægte, 36-37) Opløb og brandslukning, 38) Årligt check af forråd af korn og malt, 39) Umoden frugt og usundt kvæg, 40) Assistance fra magistrat om fremme af handel og industri, 41) Politimesterens embeder som borgmester og højesteretsdommer skal være uden mødepligt, 42) Assistance fra militære kommandanter og 43-47) Etablering af en politikommission og overpolitiet med repræsentanter for hovedstadens jurisdiktioner med kompetence til at sætte takster på fødevarer og tjenesteydelser samt til at forhøre tyve. De syv paragraffer om politibetjente vedrører 1) Ansættelse, 2) Polititegn, 3) Klager over politiet, 4-6) Procedure i politisager og 7) Finansiering af politiet. I det følgende vil fokus primært være på de dele, der rækker ud over den endelige instruks og som gav anledning til kritiske kommentarer.

Mest iøjnefaldende er manglen på grænser for politiets generelle magtbeføjelser. Rasch har formentlig tænkt, at han alene skulle håndhæve den lovede politiorde. Derfor angives hans myndighedsområde i første paragraf som både Danmark og Norge, selvom Trondheim havde fået sin egen politimester i 1686. Kommentator 1 finder det dog "betænkeligt" at lade én mand være politimester i begge riger. I 1680 havde man ligeledes opgivet at lave en fælles lovbog for begge riger, men mest fordi det ville udskyde udgivelsen af Danske Lov.¹⁶ Tendensen til at frigøre politiet fra magistraten ses i ønsket om, at politimesteren selv må udpege underfogeder til at opkræve bøder. Det faldt dog ikke i god jord hos kommentator 1. Der skulle være dødsstraf for modstand mod politiet, som generalfiskalen skulle påtale som en forbrydelse mod staten. Her synes kom-

16. Ståle Dyrvik: Truede tvillingriker 1648-1720, bind 3 af Danmark-Norge 1380-1814, s. 299-303.

mentator 1 ud fra en akkusatorisk procesopfattelse, at det fortsat bør være politimesteren, der selv påtaler den type sager. Ønsket om at være kongens mand ses i en bestemmelse om daglige møder i dennes gemak.

Politimesteren ville have ret til at ansætte så mange politibetjente, som han behøvede, samt nye embeder som en fuldmægtig til at holde opsyn i provinsen og en adjudant i København. Til de mange opgaver ville han få brug for mange ansatte. Blandt andet skulle hans fuldmægtige udsendes for at instruere landets skovarbejdere i at save brænde i den rette længde. Lønnen til de mange politimænd skulle opkræves som sagsomkostninger og suppleres med en skilteskat. Politiet skulle desuden være fritaget for skat og postpenge. I stedet for et skilt med byens våben skulle betjentene have et "scepter" og han selv en "politimesterstok", begge med cifre og krone, der signalerede, at de var kongens mænd. Forslaget ligner det polititegn, der blev indført i 1701 og bestod af en stok med en hånd med et øje i. Klager over politibetjente skulle først behandles af politimesteren, men kunne appelleres til deres værning. Kun klager over politimesteren skulle sendes til kongen og behandles af en kongelig kommission. Modsat irettesættelsen fra 1687 skulle politimesteren have ret til at forhøre folk i sit hus med to politibetjente som retsvidner. Forhørene skulle have samme gyldighed som bevis som et tingsvidne. Ligesom i tyverisager skulle det være forbudt at anvende prokuratorer i politisager. Et udenlandsk forbillede til denne uformelle procesform kan have været den nederlandske "schout", som i Amsterdam havde ret til at holde ret i sit hjem og afgøre mindre sager med bødepålæg eller forlig.¹⁷

Listen over ønskede opgaver korresponderer med den lovede politiordnings indhold, men kunne ifølge kommentatorerne ikke tages fra de myndigheder, der hidtil havde haft ret til at varetage dem. Det synes mest at være et spørgsmål om ikke at fravige den hidtidige lovgivning. Således ville man ikke tage opsynet med hospitalerne fra fattigvæsenet, opsynet med husstandenes moralske tilstand fra gejstligheden, opsynet med landeveje, skove, jagt, fængsler og kroer fra amtmændene, opsynet med lavsforsamlinger, torvestader, politiens midler, under- og gadefogder fra Københavns magistrat, byggetilsynet fra stadsbygmesteren og opsynet med vandrør fra vandkompagnierne. Selvsagt var kancelliet imod at lade politimesteren godkende lokale forslag til politiens forbedring i provinsen, som i henhold til 1683-forordningen sorterede under kongen. Derimod

17. Lotte van de Pol: *The Burgher and the Whore. Prostitution in early modern Amsterdam*, Oxford 2011, s. 93-94.

var der ingen kritik af forslaget om at lade den kombinerede politikkommission og overpolitiret afhøre tyve i stedet for den i 1686 nedsatte inkvisitionskommission, der følgelig ikke var nævnt i Danske Lov. Begrundelsen for forslaget var, at tyverier var vanskelige at efterforske på tværs af de mange jurisdiktioner. Den i den endelige instruks nedsatte politikkommission fik denne opgave i 1695, men da den militære kommando ikke ville lade sine soldater forhøre uden for deres jurisdiktion, blev opgaven tilbageført til den militære inkvisitionskommission året efter.¹⁸

Mest kritiske er kommentatorerne over for nogle forslag til en meget detaljeret styring af undersåtternes liv. Her viser politimesteren sig som lidt af en kontrolfreak. Blandt opgaverne med at holde orden på søn- og helligdage hører opsynet med, at klokkerne ikke ringer for hurtigt eller for langsomt. Ifølge kommentator 1 ville det imidlertid ikke være realistisk i provinsen på grund af "kirkernes uformuenhed med at holde værket" og "klokkernes vankundighed". Eksemplet virker bizart, men samme detaljerede styring af den repræsentative offentlighed ses også i politireguleringen af luksusforbruget. Således begrundes forslaget om et bedre byggetilsyn med, at det både vil bidrage "til ejermandens ære og stadens sirlighed". Kommentator nr. 1 finder det også alt for strengt, at købmændenes bøger skal kontrolleres af politiet, hvis regnskaberne er private og ikke lovpligtige. Han synes også, at det er "en stor synd" for fattige øl- og vintappere, at politimesteren vil forbyde udskænkning i stenkrus eller glas og kun tillade pletter og pægle. Kommentator 2 er oppe i det røde felt over et forslag om at kontrollere tinnets ægthed i værtshusenes kandelåge: "Meriterer vel et kandelåge sådan alarm, som snart ville oprøre alle sådanne gemene folk!". Han er også imod at forbyde svinestier i hovedstaden, da bryggere og brændevinsbrændere overlevede at ved at supplere deres indkomst med opfedning af svin med bundfaldet fra alkoholproduktionen. Eksemplerne viser, at den tidlige enevælde også tog hensyn til den fattige almues vilkår og den offentlige opinion. Kommentator 1 er ligeledes bekymret for rigets anseelse i udlandet, hvis politimesteren får lov at sende straffefanger til Vestindien. Generelt synes politimesterens forslag til sin instruks at gå alt for vidt efter kommentatorernes smag.

18. Jørgen Mührmann-Lund: "Using the Police to Fight Crime in Copenhagen, 1682 to 1793", i Tyge Krogh et al. (red.): *Cultural Histories of Crime in Denmark, 1500 to 2000*, New York & London 2018, s. 227.

Det kommunale politi

Udkast B går i den modsatte retning. Mit bud er, at det er magistratens vision om et kommunalt politi i tråd med reskriptet fra 1687. Forslaget fylder kun 27 sider og er uden kommentarer. Emnet for de 27 paragraffer er 1) Politimesteren skal kun have opsyn med forordninger vedrørende sit embede, 2-4) Opsyn med værtshuse, arbejde og gadeuorden under Gudstjenesten, 5) Opsyn med, at fremmede religioner ikke spredes i København, 6) Håndhæve forordninger om begravelser, bryllupper og barsler, 7) Håndhæve lavsartikler "til god skik og politi" samt "håndværksfolkernes nytte og gavn", 8) Opsyn med falsk mønt, sølv og guld, 9) Opsyn med mål og vægt, 10-13) Opsyn med brandslukninger, skorstene, vægtere og gadelygter, 14-15) Pestbekæmpelse, renovation og vedligeholdelse af gader, broer og vandkister, 16-17) Ugentlige møder med magistraten og jævnlig kommunikation med kancelliet, 18-19) Forbud mod at befatte sig med justitssager, mod at dispensere fra forordninger og opkræve torveafgifter, 20) Publicere og håndhæve magistratens takster, 21) Pligt til at holde protokol, 22) Politibetjente ansættes af magistrat, 23) Polititegn med Københavns våben, 24) I købstæderne skal byfogederne være hans fuldmægtige, 25) Politimester skal vises respekt og selv være høflig, 26) Politimester må bruge ustempelt papir i politisager, men skal selv dække udgifter til tabte sager, 27) Bøder inddrives uden foregående dom og rettergang ved en underfoged og to mænd udnævnte af magistraten. Vold mod politiet skal retsforfølges ved en ordinær domstol.

Det springer i øjnene, at kun 14 af de 27 paragraffer omhandler politiets opgaver og at flere opgaver i den endelige instruks mangler. Blandt andet mangler opsynet med fremmede og løsgængere, med usædelighed og hasardspil, med forprang og med vognmændene. Magistraten har formentlig ønsket at beholde disse opgaver selv. Dog indeholder instruksen i lighed med politimesterens en paragraf om pestbekæmpelse, som ikke kom med i den endelige instruks. Denne paragraf omhandlede sundhedspolitimæssige opgaver som opsyn med usund frugt og begravelser. Mere iøjnefaldende er, at næsten halvdelen af paragrafferne begrænser politiets magt. Instruksen indeholder næste ordrette dele fra 1687-reskriptet som forbuddet mod at befatte sig med justitssager, at dispensere fra forordningerne og at opkræve ulovlige torveafgifter. At politiet er kommunalt, ses ved, at politibetjentene skal ansættes af magistraten og bære et skilt med Københavns våben. Politimesteren skal fortsat

mødes hver uge med magistraten og kun skrive til kancelliet og altså ikke mødes med kongen hver dag, som Rasch ønskede.

Mod den endelige instruks

Udkast A, som er forfattet af Ole Rømer, indeholder 13 paragraffer og fylder kun 23 sider. Det er næsten identisk med den endelige instruks, men uden straffebestemmelser og det indledende kapitel om embedet i almindelighed, som er i udkastets trettende paragraf.

Emnerne i paragrafferne er 1) Gejstlige sager (Opsyn med fremmede religioner, forargelige bøger og uro under Gudstjenesten), 2) Hellig-fest- og bededage (Udskænkning, arbejde og gadeuorden under Gudstjenesten), 3) Ærbarhed og gode sæder (Druk, dans, hasardspil og "nattesæde" ved "gemene" folks fester og i horehuse; skyderier, kasten med sne og fyrværkeri i gaderne; gaderøverier og maskeforbud; injurierende skrifter og ulydigt tyende), 4) Fremmede og løsgængere (Kontrol med, at næringsdrivende tager borgerskab og med spioner, jøder, tatarer, betlere og omrejsende gøglere samt registrering af tilrejsende ved Københavns porte), 5) Skik og orden i almindelighed (Håndhæve luksusforordninger om bryllupper, begravelser og barselsfester samt standsmæssig klædedragt), 6) Torve (Ren- og vedligeholdelse af offentlige pladser samt regulering af torvehandelen), 7) Om gaderne (Opsyn med, at vogne, byggematerialer, stakitter og tilbygninger ikke spærrer for trafikken, at gaderne bliver bro-lagte og affald fjernes, at rendestene og slamkister holdes rene, så regnvand kan komme væk og at der ikke begås hærværk på offentlig ejendom), 8) Vandvæsenet vedkommende (Sikring af vandforsyningen ved vedligeholdelse af søer, sluser, grøfter, dæmninger, brønde og pumper), 9) Køb og salg (Kontrol med mål og vægt, med næringstilladelser, med handel med usunde og fordærvede fødevarer, falsk mønt, sølv og guld og bøger imod religionen og regeringen, med brændets længde, med ulovlig handel udenfor byporten og i gaderne, med priserne på brød, kød og øl samt årlig registrering af byens forråd af korn og malt), 10) Lavene angående (Håndhæve lavsforordninger og -artikler, opsyn med lavsmøder og mesterstykker), 11) Vægtene, lygter og brandvæsenet (Ledelse af vægter- og brandkorpset samt opsyn med brandslukningsredskaber, ildsteder og brandslukninger), 12) Rejsende (Håndhæve og publicere takster for vognmænd og færgemænd samt indrette billige kroer ved landevejene), 13) I almindelighed (Håndhæve forordninger tilsendt fra kancelliet samt

eksisterende bestemmelser sigtende til "en god politiorden" i forordninger og Danske Lov; bøder og straffe eksekveres uden dom; tvivlsspørgsmål indberettes til kancelliet; i København skal han fortsat mødes hver tirsdag med en fra magistraten og en af de 32 mænd om politisager; i provinsen skal han have myndighed over by-, herreds- og birkefogeder samt krav på assistance fra magistater og amtmænd).

Det er uvist, hvor inspirationen til denne disponering af politiets opgaver kommer fra. En lignende disponering med religion og sædelighed før de verdslige opgaver ses dog også i første bind af den franske politiløjtnant Nicolas Delamares storværk om politiet fra 1705. Her er religion og sædelighed også de to første af elleve politiopgaver.¹⁹ Rømers ordning af politiets opgaver blev med få ændringer brugt i den endelige instruks. Blandt ændringerne er inddragelse af Raschs forslag om lukketid for værtshusene, hvilket kommentator 1 fandt urealistisk. I den endelige instruks er desuden udtaget opgaver som gaderøverier, der var justitssager, og kontrollen med gøglere, lavsforsamlinger og mesterstykker, som formentlig er blevet opfattet som magistratsopgaver.

Derimod inddrages elementer fra de to andre udkast i instruksens indledende kapitel om embedet i almindelighed. Således etableres den af Rasch foreslåede politikommission og overpolitiret med repræsentanter for hovedstadens jurisdiktioner. Den nye politikommission skal tage nye politibetjente i ed og behandle klager over politiet. I henhold til magistratens udkast pålægges politimesteren at holde protokol og ikke at holde folk arresteret mere end en dag uden at sigte dem ved en domstol.

Instruksen blev i 1701 erstattet af forordning om politiets administration, som med få ændringer overtog Rømers disponering af opgaver, men ændrede bestemmelserne om embedet i almindelighed. Blandt andet fik politiet en politistok, som Rasch havde ønsket i 1691. Dog blev opsynet med provinspolitiet givet til amtmændene. Det var dog stadig mest en forordning om politiet i København, hvilket generalprokurør Benzon kritiserede i en betænkning om et ikke-bevaret udkast.²⁰ Ikke desto mindre kom forordningen med få ændringer til at definere politiets ressortområde resten af 1700-tallet.

19. Michel Foucault: Sikkerhed, territorium, befolkning. Forelæsninger ved Collège de France 1977-1978, København 2008, s. 389 (note 4).

20. Rigsarkivet, Danske Kancelli, indlæg til sjællandske tegnelser 1701, nr. 82. Niels Benzons betænkning af 18. april 1701.